

לה בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רֶקַח מְעֵשָׂה רֹקַח מִמֶּלֶח טְהוֹר קָדֵשׁ: בְּמִתְקַל יִהְיֶה: לַהּ וְתַעֲבִיד

יְתֵה קִטְרֶת בּוֹסְמִין, בּוֹסֶס

עוֹבֵד בּוֹסְמִינוּ, מְעַרְב דְּכִי לְקוֹדֶשׁ א:

רס"ג (לה) ממולח, מעורבב.

רשב"ם (לה) ממולח, מעורב. כמנהיגי ספינות בים שקורין מלחים מפני שמערבין המים בלכתם.⁸

8 ראה רש"י.

רמב"ן בערבי עוד בלסא"ן, נראה שסבור כי רשב"ג שאמר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסממני הקטרת, כי הוא אינו אלא שרף, ובקטרת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו.

(לה) ממולח טהור קדש, שיהא מלוח במלח סדומית, כמו שאמר⁸⁵ מלח סדומית רובע. ואונקלוס תרגם מעורב⁸⁶, ירצה לומר ממולח נמחה, שיעשה הסמים כולם שחוקים מאד ומעורבים יפה יפה עד שיהיו נמחים ולא יוכר סם מהם, מלשון כי שמים כעשן נמלחו (ישעיה נא ו), וכן וקלו מלחים (ירמיה לח יא), ארץ פרי למלחה (תהלים קז לד), כולם ענין השחתה וכליה. ורש"י פירש⁸⁷ כי לשון ממולח שיהא מעורב יפה בשחיקתן זה עם זה, והביא דומה לו מלחין וחובלין (יחזקאל כז כז), על שם שהם מהפכין המים במשוטות כשמנהיגין את הספינה, כאדם שמהפך בכף ביצים טרופים לערבן יפה. ועל דעתו נקראו חכמי הספנים מלחים בעבור שהם יודעים טעם הים כאילו הם המרגישים במליחותו ובמתקוחו, כלומר היודעים מתי יהיה מתוק ונאות להולכי הים, או מתי הוא רע ומר להם, ואין תופשי המשוטות נקראים מלחים שהרי כתוב בצור יושבי צידון וארוד היו שטים לך (יחזקאל כז ח), זקני גבל וחכמיה היו בך מחזיקי בדרך כל אניות הים ומלחיהם היו בך (שם ט), כי הספנים הזקנים יודעי הים הם מלחים, וכתוב וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט מלחים כל חובלי הים אל הארץ יעמודו (שם כט), הנה הם שלשה תופשי משוט והמלחים והחובלים, וכן ארץ פרי למלחה, לארץ מלוחה,

בקטרת ונקרא נטף על שם שנוטף ממנו. ומה שאמר רשב"ג הנוטף מעצי הקטף, היינו שקורין לעץ "עץ הקטף" על שם הפרי הבא ממנו כמו עצי התאניה, אבל בסממני הקטרת, שהוא העץ ממש ולא הפרי, תרגם אותו קטופה שהוא שם העץ כרשב"ג. 85 כריתות ו א. 86 לפנינו מערב. 87 על לשון התרגום.

חזקוני (לה) ממולח, מתוקן, כמו: כל קבל די מלח היכלא (עזרא ד יד), והמלח לא הומלחת (יחזקאל טז ד).

ספורנו הנוודעים לתיקון¹³ הסמים הנזכרים, כמו שנודע אצל הרוקחים שהשיבולת דרך משל הוא מתקן הראוברבירו, ואבן המלח תתקן האגריקו ודומיהם, וקבלו רבותינו ז"ל¹⁴ שמתקני הסמים הנזכרים הם שיבלת נרד וכרכום וקשט, ולבונה זכה, שהיא בלתי צריכה תיקון, ובכך הם אחד עשר סמנים שמנו רבותינו ז"ל¹⁵ לפיטום הקטרת.

(לה) רקח, שיקלוט כל אחד מהסמים זה מזה ויעשה מהכל מורכב אחד. מעשה רוקח, שיהיה כל אחד מהסמים כתוש כפי 13 רמב"ן. 14 כריתות ו א. 15 שם.

הרי חמשה, סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשרה, ולבונה הרי רש"י י"א, ואלו הן: הצרי והצפורן החלבנה והלבונה מר וקציעה שבלת נרד וכרכם, הרי ח', שהשבלת נרד אחד שהנרד דומה לשבלת, הקשט והקלופה וקנמון, הרי י"א. בורית כרשינה⁴⁶ אינו נקטר אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה. בד בבד יהיה, אלו הארבעה⁴⁷ הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו⁴⁸: הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון "בד" נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיו, זה כמות זה.

(לה) ממלח, כתרגומו: מערב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה. ואומר אני שדומה לו: וייראו המלחים (יונה א ה): מלחין וחובלין (יחזקאל כז כז), על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמנהיגים את הספינה כאדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע או בכוך. ממלח טהור קדש, ממולח יהיה וטהור יהיה וקדוש יהיה⁴⁹.

46 הנזכר בכריתות שם. 47 נטף (צרי), שחלת (צפורן), חלבנה ולבונה. 48 כריתות ו א. 49 הוצרך לומר "יהיה" על כל אחד בפני עצמו לפי דלא שייכי גבי הדרי כלל, דממולח שייך וקא בשעת הפיטום, וכשמעורב יפה הרי מעורב ועומד, משא"כ טהור שייך כל שעתא להבדילו מטומאה, וקדש הוא דבר דשייך רק בשעת לקיחת הסממנים שיהיו ממצות הקדש. לפיכך הוצרך רש"י לומר שלש פעמים "יהיה" (משכיל לדוד).

סמנים הם. והנה הכתוב לבשמים, שהם לקטרת הסמים⁷¹ לא ראב"ע פרטם הכתוב⁷². והזכיר הסמים⁷³, כי לא הזכיר משקלם. וטעם סמים, פעם אחרת, אלה סמים ולבונה זכה עמהם⁷⁴. בד בבד, כל אחד לבד ירוקח ואח"כ יעורב.

(לה) ועשית, ממולח, טעם ממולח הוא מלח סדומית⁷⁵. וי"א, שחוק מאוד, אר⁷⁶ מגזרת ארץ מלחה (ירמי' יז ו).

71 ראה לעיל כה ו. 72 לא פרט הבשמים לקטרת הסמים, בעוד שפרט הבשמים לשמן המשחה (כג-כו). כלומר, סמך בכך על הקבלה. שהרי בקטורת הסמים היו גם בשמים. 73 בחלקם. 74 כתב עוד פעם סמים לומר על הפרטים הקודמים אלה שבכלל סמים, ואחר כך הוסיף ולבונה זכה באה עמהם. כלומר, הכתוב בא בדרך כלל פרט וכלל. ראה בקצר. 75 לתת בו מלח סדומית, כמו שאמרו חז"ל (כריתות ו א). 76 אפשר שצ"ל: אולי וככך בא לנמק את הפירוש מלח - שחוק, אולי נגזרת מארץ מלחה שהמלח השמיר בה כל צמח. ראה רמב"ן.

להיותו סמים של כלל, ואחר כן פרט נטף ושחלת וחלבנה, ראב"ע סמים, פעם אחרת, כאילו אמר אלה הסמים ולבונה זכה עמהם⁶⁴, בד בבד יהיה, כל אחד לבדו, זה כמו זה. והנה הם ארבעה⁶⁵. והפירוש השני כדברי קבלה והם ששה⁶⁶. ועל הפירוש השני עדים נאמנים⁶⁷, והוא האמת. (לה) וטעם ממולח טהור, לתת בהם מלח טהור, שלא יהיה ממקום מגואל.

64 מסכם ומוסיף ולבונה זכה. 65 ארבעה: נטף, ושחלת, וחלבנה, ולבונה זכה. 66 ובכ"י בורפסט: "והפירוש השני שיהיה סמים הראשון גם הוא כלל ואחר כן פרט וסמים שני כדברי הקבלה והם ששה". שתי הגיהסאות קשות, כי לדברי הקבלה דהיינו חז"ל הם אחד עשר (כריתות ו ב), וראה מהדרי פליישר עמ' 291 העי' 12. 67 חז"ל.

לו וְשַׁחֲקַת מִמֶּנָּה הִדְקָ וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לְפָנַי הָעֵדוּת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אָנֹכֵךְ לֶךְ
 לו שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים תְּהִיָּה לָכֶם: וְהִקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂה
 לה לָכֶם קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לֶךְ לַיהוָה: אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהַרְיִחַ בָּהּ וּבִגְרַת
 לא אֵל מַעֲמִיו: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם

לו. ותשחוק ממה ותדיק, ותתין מפה, קדם סהודתא במשפן זמנא, דאזמין מימרי לך תפן, קדש קודשין תהי לכוון: לו. וקטרת בוקמין דתעביד, בדמותה, לא

תעבדון לכוון, קודשא, תהי לך קדם יי: לח. גבר, דיעביד דקנתה לארתא בה, וישפיעי מעמיה: א. ומליל יי עם משה למימר: ב. תזי דרביתי בשום,

רס"ג (לו) קדש תהיה, קדש תהיה לכם מפני שהיא לה.
 לא (ב) ראה קראתי, ראה שרוממתי שם בצלאל.

רשב"ם (לו) ושחוקת ממנה וגו', לקיים ביום הכיפורים מה שכתוב באחרי מות וקטרת* סמים דקה והביא מבית לפרוכת (ויקרא טז יב).
 *8 צ"ל ומלא חפניו קטרת.

רמב"ן שמקום המלח לא יצמיח כענין שכתוב בסדרם גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח (דברים כט כב), וכתוב ויזרעה מלח (שופטים ט מה). ויתכן שיהיה הלמ"ד נוסף בכי שמים כעשן נמלחו, וירצה לומר נמחו, כמו בלאומים (תהלים מד טו)⁸⁸, כלו שלאנן ושלו (איוב כא כג)⁸⁹.

(לו) ונתת ממנה לפני העדות באהל מועד, יתכן⁹⁰ שנפרש שהזכיר הכתוב בכאן כל מעשה הקטרת, אמר שיקטיר ממנה לפני העדות בקדש הקדשים והוא קטרת של יום הכפורים⁹¹, ויקטר ממנה באהל מועד בכל יום, ואשר אועד לך שמה, יחזור על העדות. ויתכן שיזכיר כי יתן ממנה במזבח הפנימי שהוא מונח⁹² לפני ארון העדות, כי כן יאמר בפרשת ויקהל⁹³.

לא (ב) ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור, אמר ה' למשה ראה קראתי בשם, ומשה אמר לישראל ראו קרא ה' בשם (להלן לה ל). והטעם כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל⁹⁴. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב וחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג, כי אף בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומות

88 שפירושו: באומים. 89 שפירושו שלאנן: שאנן. 90 ר"ל בעבור כי המשכן בכללו, בין הקודש וקודש הקדשים, יקרא בשם אוהל מועד כמ"ש הרב (להלן לט לג); אבל אם יאמר הכתוב "לפני העדות" הוא דוקא קודש הקדשים, וכאן שאמר "לפני העדות באהל מועד" לא יתכן שנפרש רק על קטרת יוה"כ ולא יזכר קטרת שבכל יום, ועל כן אמר יתכן שנפרש על שניהם. ואמר עוד: ויתכן שנפרש רק קטרת שבכל יום, ומאמר "לפני העדות", כי מזבח הפנימי לפני העדות הוא, כי כן אמר הכתוב (כור זהב). 91 נראה שמשמע כן מלשון ושחוקת ממנה הדק, שכיון שנשחקו כל הסמנים ביחד לא שייך לשון ממנה, אלא כיון שבקטרת של יום הכפורים אמרו ר"ל שיהיה דקה מן הדקה, לכך אמר ושחוקת ממנה הדק, שמקצתם היו רק הדק, והיא הקטרת של כל השנה, ואמר ונתת ממנה לפני העדות, היינו קטרת של יום הכפורים הנזכרת באחרי מות שהיתה דקה מן הדקה, וכיון שלא היו שוות בשחוקתן שייך לומר בכל אחת: ממנה (פנים יפות צא ב). 92 באהל מועד לפני ארון העדות, ולא כמו שפירש בראשונה ש"לפני העדות" הוא רמז לקטרת של יום הכפורים שהיו מקריבין לפני ארון העדות בקודש הקדשים. 93 צ"ל: פקודי, להלן מ ה: ונתת את מזבח הזהב לקטרת. 94 ראה להלן לה כא.

חזקוני (לו) ושחוקת ממנה הדק, לקיים³⁹ ביום הכפורים מה שכתוב בפרשת אחרי: וקטרת⁴⁰ סמים דקה והביא וגו' (ויקרא טז יב).

(לו) ונתתה ממנה וגו', היא קטרת שבכל יום ויום שעל המזבח רש"י הפנימי שהוא באהל מועד. אשר אועד לך שמה, כל מועדי דיבור שאקבע לך אני קובעם לאותו מקום.

(לז) במתכנתה, במנין סממניה. קדש תהיה לך לה', שלא תעשנה אלא לשמי.

(לח) להריח בה, אבל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למסרה לצבור⁵⁰.

לא (ב) קראתי בשם, לעשות מלאכתי⁵¹, את בצלאל.

50 כריחות ה א. 51 כונתו: שאין מלח "בשם" סמוכה אל בצלאל, כי לא יתכן לומר: ראה קראתי בשם שם, לכן פירש רש"י: לעשות מלאכתי, כאילו יאמר ראה קראתי בשם אומן מיוחד לעשות מלאכתי (מהר"ק).

(לו) ממנה הדק, דקה בכל יכלתך⁷⁷. זהו קטרת תמיד על מזבח ראב"ע הארוך הזהב⁷⁸.

(לז) והקטרת אשר תעשה, רמז למשה. לא תעשה, עם ישראל מדבר. קדש תהיה לך, לכהן או לכל ישראל, כמו זכור ימות עולם בינו (דברי לב ז)⁷⁹.

(לח) איש, הזהיר בתחילה, ואחר כן הזכיר העונש כמשפט⁸⁰. לא (ב) אמר הגאון, למה נבחרו בצלאל ואהליאב. והשיב, כי בצלאל מבני יהודה שהמשילו יעקב לגור אריה⁸¹. גם אהליאב מבני דן, שהמשילו משה לגור אריה⁸² והאריה צר

77 לפיכך בא במקור, המציין זמן ממושך. 78 לעיל פסוק ה. 79 המעבר מרבים ליחיד, ומיחיד לרבים, אינו מציין שינוי הגוף למעשה, אלא זוהי דרך הלשון. 80 ולא ענש אלא אם כן הזהיר (סנהדרין נו כ), שאין עונשים את האדם עד שמהיירם אותו (ספרי, שופטים קעג). 81 בראשית מט ט. 82 דברים לג כב.

(לו) ונתת ממנה לפני העדות, רמז למזבח הקטרת⁶⁸. ראב"ע (לח) ויאמר הגאון, כי להריח בה במקום ידוע הוא אסור⁶⁹. הקצר

והכהן היה מזהיר⁷⁰. וזה מדבר הקבלה נכון. רק הכתוב לא אסר להריח בה, רק אסר לעשות אחרת כמותה להריח בה.

68 שהיה מכון כנגד ארון הברית. 69 ראה פסחים כו א: קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. מעילה הוא דליכא, הא איסורא איכא. 70 שלא יריחו בה.

הראוי לו, כי לא יאות לכל אחד מהסמים אופן אחד מהכתישה. ספורנו ממולח, שיהיו הסמים מעורבים⁶⁶ היטב שלא יהא אחד מהם נבדל. טהור, מנוקה מכל פסולת. והוצרך לזה מפני שהקטרה היתה נעשית בעצם הבושם, אבל בשמן המשחה לא הוצרך לזה מפני שלא היו גרמי הבשמים מעורבים בשמן כלל.

לא (ב) ראה קראתי בשם, ראה והבן כי לא אל חינם קראתי, כי דבר עיקרי הוא במלאכת הקדש שתהיה נעשית ע"י בחיר ה' המכוין בפעולתו שיושג תכלית המצוה.

16 ראה רש"י ראב"ע ורמב"ן.

